norář nepřekročil 700 K. Veliký Mág, který hrán méně často, vynesl přibližně 400 K.

Uvažme, kolik takových kusů autor napíše; uvažme, čeho všeho vznik dobré nebo jen průměrné divadelní práce žádá; dojdeme tu k výsledku, že psáti kus znamená ztrátu času a ztrátu energie kusu věnované. Zisk finanční nestojí v nijakém poměru k námaze a k době pracovní. Počítejme, že stráví kus jenom půl roku práce, což platí o Velikém Mágovi. Za sto osmdesát dní plat čtyr set korun. Znamená to 2 K 22 h denně. Uznáme, že není bez oprávněnosti trpký výrok autora českého: ‚Nejsem dost bohat, abych mohl psáti česká dramata.' Lze-li namítnouti, že honorář zmíněný je mimořádně nízký, lze naproti tomu uvésti skutečnost, že leckterý kus vůbec na scénu se nedostane, buď pro skutečné, buď pro domnělé závady, z nichž není poslední obtíž s censurou. Zakrátko bude tomu deset let, co jsem napsal Figara. Hrán dosud nebyl a nevím, dočká-li se kdy toho.

Tím vším chci říci, že český spisovatel pracuje za mnohem horších podmínek hmotných než autoři jiných národů. Poměr veřejnosti k němu je velmi prostinký; žádá se po něm téměř všecko, nedává se mu téměř nic. Závady jsou tu pouze hmotné; obmezenost našich poměrů znamená, že autor, který z těch či oněch důvodů nepohodl se s několika rozhodujícími lidmi českého divadla, je vůbec hotov. Může si psáti, chce-li! Jako by nebyl. Řada autorů byla v nejproduktivnějších letech znechucena a přímo vyštvána z divadla. Nahradí kdy někdo škodu z toho vzešlou? A jsme tak bohati, abychom mohli tak lehkomyslně plýtvati duchovním kapitálem národa?

Postaviti nejlepšího člověka na místo, kde by nejlépe mohl působit, toť by byla nejzdravější a nejmoudřejší zásada. Toho dalecí, nutíme opravdový talent, aby se vyčerpával v práci, jež není prací jeho životní, aby působil tam, kde nejlépe působiti nemůže, poněvadž není to prostě jeho pole, jeho poslání, jeho úkol. Není truchlivější grotesky nežli viděti dejme tomu Jaroslava Vrchlického, nuceného pro pár grošů překládati autory, kteří daleko nemohou s ním se významem a hodnotou měřiti. Myslíte, že případ Vrchlického je ojedinělý? Klamete se. Nechci srovnávati svůj význam s významem velikého mrtvého; také já však přeložil asi deset divadelních kusů, z nichž, dle mého upřímného mínění, zrovna polovička byla horší než to, co bych byl dovedl napsat sám, kdyby bylo trochu času, trochu klidu, trochu radosti. Táží se: hospodaří zdravě a dobře národ, který takto hospodaří?

Mnoho se vytýká literatuře české a jistě se nebudu brániti proti výtkám správným. Přehlíží se však, že mnohé z jejích vad přímo jsou zaviněny neblahými okolnostmi. Je třeba sil gigantických, aby po desítiletí přijímal se rmut, zlomyslnost, rány a dávaly se dary harmonické i krásné. Je třeba sil gigantických, aby český spisovatel dostihl jiné národy, které dříve vyšly a šly mnohem lehčeji. Je třeba sil gigantických, aby při tom všem pramen tvoření nebyl otráven nijakým jedem. Chceme-li soudit spravedlivě, uvažme na okamžik, za jakých podmínek, s jakými překážkami je pracovati a tvořiti českému autoru. Roste-li přese vše, poroste-li přese vše literatura naše, je to něco, co může budit naši radost a naši hrdost. Je-li tomu však tak, položíme si ještě otázku: je opravdu nutno, aby nakladatel český komplikoval poměry dost obtížné tím, že hází na knihkupecký trh kdekterý cizojazyčný brak poslední hodiny? Je opravdu nutno, aby vznikaly celé knihovny takového chatrného literárního zboží? Je literární potřebou, aby se vydávaly sebrané spisy kdekoho, když by stačil správný výběr?

Zbytečnost ubíjí časem u nás věci nutné. Bude nutno důkladněji promluvit o této kapitole."

Potud Viktor Dyk. Slova jeho zasluhují povšimnutí ne pouze chvilkového; měla by se státi východiskem soustavné a promyšlené práce za zvýšením hospodářské ceny českého původního díla literárního. Stálo by za to, rozebrati jednou podrobně, jak všecko a všichni spikají se přímo nebo nepřímo proti českému autorovi, aby přivodili jeho hospodářské znehodnocení: cizí sensační autor jako tiskárna, divadlo jako nakladatel, denní tisk jako diletant. Poškozuje jej překladatel cizího sensačního díla, jenž pracuje pravidlem špatně za nízký honorář, kterému práce ta bývá nejednou hračkou prázdných hodin a jemuž honorář bývá nejednou vedlejším výdělkem vedle platu kancelářského nebo jinakého služného; poškozuje jej nakladatel, který vydává hromadně takové překlady bídně honorované, i nesvědomitý tisk, který je doporučuje obecenstvu; poškozuje jej diletant, který nabízí svou práci zdarma, jen aby byl tištěn, a poškozuje jej *veřejná knihovna*, která zapůjčí jeden exemplář jeho knihy do roka patnácti čtenářům, z nichž alespoň osm deset jest tak zámožných, že má povinnost, samozřejmou u kulturního národa, míti domácí knihovničku knih vlastních. Poškozuje jej divadlo zemské, protože *je* dotováno, a poškozuje jej předměstská scéna obecní, protože *není* dotována... iustus titulus nalezne se, jde-li o hospodářský útisk autorův, vždycky, a po případě natře se hodně ideálně. Máme v Čechách tuším více než jinde dobrodinců, kteří tě neokrádají prostě s cynickou nahotou, nýbrž dekorativně... ve jméno nebo za asistence nějakého vznešeného účelu.

České spisovatelstvo podniklo posud jediný pokus o svou hospodářskou emancipaci; žel, že ztroskotal se jeho vinou. Mínim družstevní podnik Máje. Jeho hospodářská organisace nebyla špatná ani nepromyšlená, ale neštěstím Máje bylo, že chtěl provozovat a provozoval literární politiku, a nadto politiku špatnou, zpátečnickou, staromilsky klikařskou. Neopřel se o *opravdové mladé tvůrce* literární, nýbrž jednak o výdělkářské rutinéry, jednak o spisovatele podprůměrné a literárně nehodnotné nebo bezvýznamné. A tak skončil, jak skončiti musil: fiaskem i hmotným.

Ale myšlenka hospodářské emancipace spisovatelské neměla by zapadnouti s ním v hrob. Povolanější ruce měly by se jí chopiti a seskupiti *bez ka:dého literárního stranictví* všecky opravdové dnešní spisovatele-umělce k boji za spravedlivější sociální postavení díla literárního. Zde jest pole, kde mohly by se sejíti živly jinak si cizí.

Poslední číslo Volných směrů

jest nadobyčej zajímavé a nábadné tím, že jest věnováno *kresbě*: několika českým kreslířům i theoretickým úvahám o podstatě umění kresebného. Číslo přináší ukázku rytmické a tektonické kresby Alšovy, kresebný anatomicko-pathologický preparát Myslbekův, dvojí ukázku měkké, rozkošnické kresby Švabinského i ušlechtilé ryzí, půl hellenské, půl romantické kresby Preislerovy, dále po dvou kresbách ryze malířsky cítěných a pojatých od Slavíčka a Vincence Beneše, posléze ukázku mělké a jaksi povrchně klouzavé kresby Böttingrovy a animalistickou studii Hofbauerovu. Theoreticky obírají se velmi poučně pojmem, povahou i cenou kresebného umění malíř V. Beneš a výtvarnický historik A. Matějček; avšak nevyčerpá-

vají tuším svého sujetu. Oba pojímají kresbu jen jako parergon malby nebo jako její přípravné stadium nebo posléze jako její obměnu a překlad. Avšak kresebné umění může býti přímo *účelem samo sobě* a vyčerpávati se svými specifickými záměry. Pak stává se opravdovou *kritikou života* (jako malba jest její *poesií*) a souvisí co nejdůvěrněji s ryze lidským karakterem a člověckým jádrem kreslířovým. Tak jest tomu na př. z Němců u *Busche* a z našich u *Zdeňka Kratochvíla*, jehož nerad postrádám v souboru reprodukovaných autorů. Kratochvílovi jest kresba jako liniový soud a liniové zvážení karakterů a dějů lidských i světových cosi samoúčelného, v sobě organicky uzavřeného a nalézá své umělecké zdůvodnění v přísné zákonnosti, s jakou vytěžuje zvolenou vymezenou bílou plochu; ji organisuje rytmicky a z ní buduje zákonný tvar místy dosahu až symbolického. Přitom jde linie jeho do hloubky, oře úporně, trhá pleť, pokožku, maso, prodírá a propaluje se ke kosti, jejíž škleb vynáší navrch jakoby kov ze šachty. I theoreticky mohl jistě Kratochvíl povědět o umění mnoho hodného poslechu a pozornosti.

Rada spisovatelů

Proti záhadnému způsobu, jakým „se ustavila" Rada spisovatelů jako představitelka politické vůle českého spisovatelstva, které podepsalo květnový list k českému poselstvu, ozvaly se v poslední době s různých stran protesty, na něž odpovídá Viktor Dyk v poslední České demokracii. Hájí tento způsob, který se blíží usurpaci, poněvadž jiný nebyl prý možný; není prý tu spolku, i nebyly prý volby „proveditelné". Při vzniku Rady bylo prý ostatně „účastno tolik z podepsaných, příležitost výtky činiti mělo tolik jiných a nečinilo výtky, že jsme to mohli pokládat za souhlas". Jsem nucen za svou osobu odmítnouti toto tvrzení p. Dykovo. Ačkoliv byl jsem v Praze v době, kdy vznikla a vtělila se myšlenka Rady patrně na důvěrné schůzi, přece nikdo mne k ní nepozval, a o ustavení se Rady zvěděl jsem jako každý jiný čtenář až z novin v druhé polovici července a brzy potom náhodou od účastníka oné schůze.

Jaroslav Kvapil, který dovedl mne nalézti, když šlo o podpis, neměl dosti kolegiality, aby mne pozval korespondenčním lístkem tam nebo onam, ačkoliv věděl z mé stati „Tvůrce a pospolitost", že pro věc opravdově pracuji. Bylo by to jen malicherné, kdyby to nebylo typicky české; zdá se, že jsem se nehodil *a priori* do důvěrnické garnitury ne svým politickým, nýbrž literárním přesvědčením. A stejně jako mně dálo se, pokud vím, i jiným, významným literátům; i oni zvěděli o existenci Rady spisovatelské až z novin. Že takové jednání rozlaďuje a uráží, jest nabíledni. Což nemohlo alespoň *ex post* býti všem literátům, kteří podepsali projev květnový, rozesláno stručné hektografované oznámení, že ti a ti pánové ustavili se v Radu spisovatelskou a že žádají *ex post* o schválení a souhlas? To jest tuším minimum slušnosti a kolegiality, jež má právo žádati každý účastník a spolupodepisatel. Takové oznámení nestálo by než 150 čtvrtek lacino papíru. 150 obálek a tolikéž známek tuším pětihaléřových (nebo 150 korespondenčních lístků), suma sumárum asi dvaceti- až třicetikorunového nákladu; a není pochyby, že by každý z účastníků při odpovědi nahradil v poštovské známce náklad, který by na něho byl veden.

Ale soudím, že bylo možno provésti i legálně volby na důvěrné schůzi. Základní zákony státní nejsou přece zrušeny a každý občan má právo svolati *důvěrnou* schůzi, t. j. takovou, jejíž všecky účastníky *zná osobně* (a tato podmínka jest přece mezi literáty splněna). Mohli býti tedy zcela dobře všichni pražští literáti svoláni k důvěrné schůzi, i venkovští měli býti pozváni; po případě mohli býti zastoupeni delegáty. Tam měli býti členové Rady prostě a stručně navrženi a plenum přijalo by je jistě aklamací.

Dnešní protesty a námitky jsou proto tak trapné, že zdají se obraceti se vždycky chtěj nechtěj proti určitým konkretným osobám, kdežto vpravdě protestují proti bezprávné *ne*representativní formě, v jaké *se* Rada ustavila. Kdyby strůjce nebo strůjcové byli jednali mužně a taktně, nemusilo dojíti k těmto rekriminacím, jež plní hořkými rozpaky nejprve ty, kdož jsou k nim nyní osudně nuceni; a akt krásného enthusiasmu hromadného, jímž byl manifest květnový, nemusil zvětrati v novinářských kyselostech.

Sociální stránka literatury (2)

Ke článku Dykovu, uveřejněnému nedávno s tímto názvem v České demokracii, a k mým poznámkám s týmž názvem v 33. čísle Kmene připojuje se nyní i *Antonín Sova* svým feuilletonem v 7. čísle Neodvislosti. Vystupuje zde rozhodně a šťastně pro nutnost sociálných oprav v našem životě národně společenském a konkretně pro nutnost spravedlivější a snesitelnější úpravy hmotné otázky spisovatelské. Cituji z jeho stati tyto výmluvné odstavce:

„Pan Viktor Dyk ve svém článku posloužil nám výmluvnými doklady. *Otázka vyžaduje za účastenství vážně pracujícího spisovatelstva včasné reformy.* Doklady jeho daly by se doplniti. Byly by to doklady všech našich tvůrčích lidí, kteří se po leta vysilovali prací a hmotným ponižujícím strádáním. A byli by to snad všichni spisovatelé, i odborní. Viktor Dyk dokázal, jak těžko je spisovateli býti spisovatelem, jak těžko psáti básně, povídky, romány a dramata po svém, býti pouze spisovatelem z milosti obvyklých honorářů, jak se určily a dochovaly od let, bez ohledu na znehodnocenou měnu a vyhrocenou drahotu, vzestupně stoupající k víře nepodobným mezím. Nebylo u nás dosud nakladatele, aby současně se svým prospěchem pomýšlel vážněji na zabezpečení spisovatele. Ty dvě snahy se krutě potíraly. Nakladateli dosud vždy pomáhaly „šťastné" okolnosti. Jistota, že se spisovatel „uchytil", přiživoval a ubíjel v kancelářích, v knihovnách, v žurnálech, a že přece dodával v době, o niž okrádal své zotavení, napsaná díla, která mu ovšem platil jako mimořádný, jako z milosti vyměřovaný výdělek. Hledisko takové zevšeobecnilo, tradicemi se přenášelo, jaká ironie. I redaktory jmenováni raději spisovatelé jinde již zabezpečení, což platí o revuích nepolitických.

Jest na čase, jest si přáti, aby tvůrčí spisovatel byl konečně svobodným spisovatelem, nevázán žádným tísnivým úřadem, který od mládí ku stáří ochromuje jeho tvorbu. Jen tak literatura bude schopna plně se rozvinout a soutěžit s literaturami světovými, vyspělejšími a vytvářet díla psaná nejžhavější krví celé osobnosti, v neustálém proudění svobodného života, v ohnisku společnosti. Kdo nebyl vězněn nějakým úřadkem, komu nebyl ukrádán čas? Poznat spisovatele tvůrčího,